

ELS
MOSAICS
D'EMPÚRIES
INFORMACIÓ PRELIMINAR

Xavier Barral i Altet
Universitat de Paris-Sorbona

Els directors de la revista de FAVENTIA m'han demanat, arran de la sortida del primer número, d'informar els investigadors, arqueòlegs i el públic en general, del treball que des d'uns anys porto entre mans sobre els mosaics d'Empúries. Aquesta nota que pot semblar supèrflua per als estudiosos catalans del món clàssic, vol informar els investigadors de fora d'una empresa que molts esperaven.

Un cop acabat el primer volum del corpus general dels mosaics de la Tarraconesa, sobre la *regió Laietana* que ha publicat el departament de prehistòria i arqueologia de la Universitat central de Barcelona, em va semblar indispensable, a mi i a d'altres, d'emprendre una tasca de servei a l'arqueologia catalana amb l'estudi sistemàtic, realitzat amb els mètodes més moderns, dels mosaics de l'única ciutat de les nostres terres que es pugui comparar en aquest camp amb les més famoses del món greco-romà, des de Delos a Pompeia.

Després d'unes prospeccions preliminars realitzades durant els estius de 1974 i 1975, un acord es pogué establir entre l'Institut d'arqueologia i prehistòria de la Diputació de Barcelona junt amb el Museu arqueològic de Barcelona (Dr. Ripoll) i el Departament de prehistòria i arqueologia de la Universitat central de Barcelona (Dr. Palol) per tal que jo hem dediqués, durant els anys que fossin necessaris, a l'elaboració del corpus dels mosaics d'Empúries.

Aquest treball es va acomplint en campanyes anuals regulars des del 1976. *In situ* es realitza tota la feina de dibuix, aixecament de plantes i croquis de situació, neteja i reconeixement de mosaics coneguts antigament, fotografia exhaustiva, etc. Per raons de conservació, una bona part dels

Mosaic d'Empúries

mosaics d'Empúries han estat, arran de la descoberta, tapats de nou. En aquesta tasca puc comptar amb l'ajuda preciosa dels vells diaris d'excavació d'en Gandia, així com dels posteriors. Aquestes restitucions gràfiques donen resultats interessants, com per exemple el de restituir els petits panells d'*opus vermiculatum*, com el del Sacrifici d'Ifigènia, dins del paviment d'*opus tessellatum* o d'*opus signinum* que els voltava. Així ens adonem ben bé que aquests "quadros" no constituïen més que la part central d'un paviment d'una habitació i com que el paviment és de vegades en blanc i negre, això porta implicacions cronològiques importants.

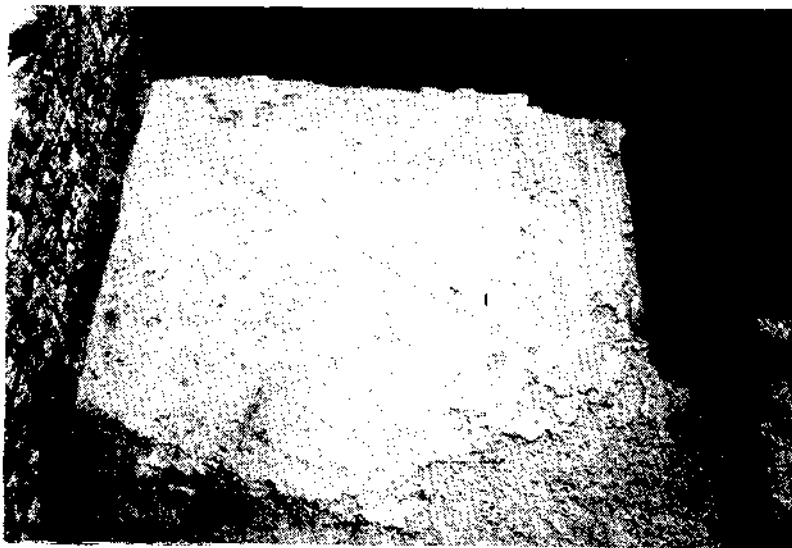
Els mosaics, un cop calcats i integrats dins l'arquitectura que els acollia, s'estudien de manera monogràfica i s'en fa un catàleg raonat i numerat però que pren en consideració els grups arquitectònics en què es troben els paviments. Això porta sovint cap a la revisió de l'arquitectura i de la decoració

dels edificis estudiats, així com de les plantes de les cases d'Empúries.

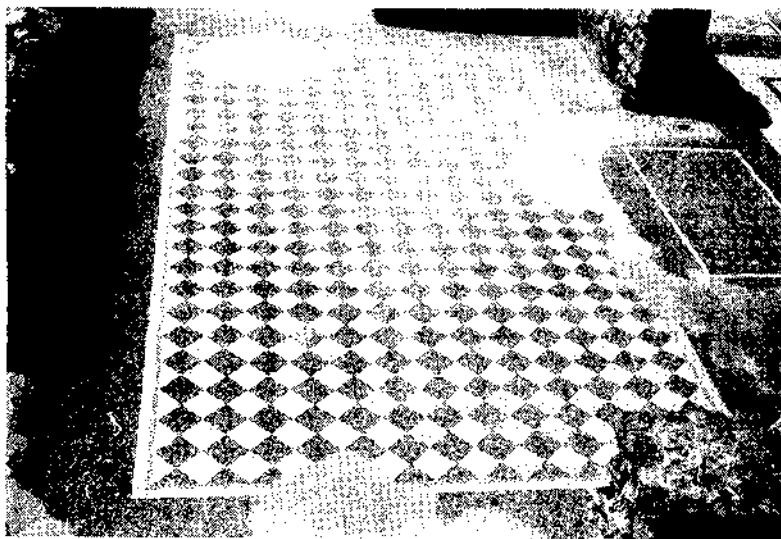
Empúries ens ha conservat un nombre important de paviments, dels més antics de la Península ibèrica. A més dels esplèndids emblemes conservats als museus d'Empúries i de Barcelona i dels que ja he parlat, la ciutat ofereix la possibilitat d'estudiar, dins d'un mateix conjunt, paviments d'època dita hel·lenística i d'època romana, fins a adonar-nos que no hi ha pas gran diferència entre ells. Dins de la ciutat més antiga es conserven paviments en *opus signinum* que dibuixen composicions geomètriques senzilles amb sanefes contínues i inscripcions en grec amb fórmules de salutació. Un dels problemes més importants i més interessants que hom es planteja estudiant

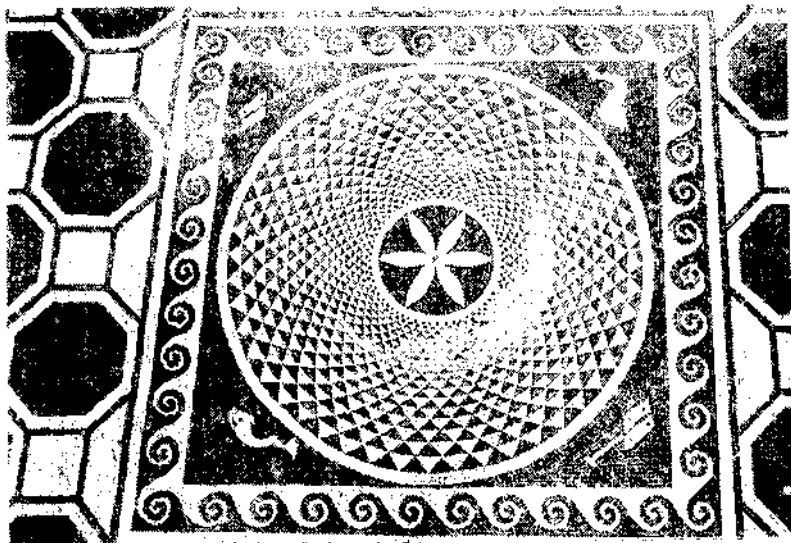
Mosaic d'Empúries

Mosaic d'Empúries

Mosaic d'Empúries

Mosaic d'Empúries

Mosaic d'Empúries

aquests mosaics que procedeixen de l'aglomeració més antiga de la ciutat és el de llur datació. En aquests barris de la ciutat s'hi vivia encara en època romana i no s'hi va deixar de viure. Així, sols una excavació sota alguns mosaics ens podria permetre de controlar si es tracta de paviments que daten del moment de la construcció de les dites cases o si corresponen més aviat a un moment de restauració de la decoració de les cases de l'aglomeració antiga.

Dins la ciutat dita romana quasi totes les cases han conservat els paviments en mosaic de llurs habitacions. Voltant un atri, algunes d'elles conserven únicament paviments en *opus tessellatum* blanc i negre. Els motius figurats són escassos. Els motius geomètrics varien poc encara que hom hi pugui trobar sèries força diferents que tan aviat surten en blanc sobre negre com en negre sobre blanc. Les comparacions per aquests mosaics cal buscar-les, a més dels mosaics de casa nostra, a llocs prestigiosos de fora com són Glanum, Vaison-la-romaine, Marsella, Pompeia, Òstia o Roma, sense oblidar les sèries de Grècia.

Per increïble que això pugui semblar, encara que els especialistes ja ho esperaven, el nombre de mosaics ja estudiats puja a diversos centenars, més de la meitat dels quals inèdits i bastants de gran qualitat per no dir excepcionals, com es pot observar en les fotografies que acompanyen aquesta nota. Les principals tècniques que també s'hi troben totes: *opus vermiculatum*, *signinum*, *tesselatum*, *sectile*, etc. Això farà que la ciutat d'Empúries passi a ésser considerada com la més important del Mediterrani occidental per a l'estudi d'aquesta branca de l'art, comparable únicament a Pompeia i Òstia. Per a nosaltres és l'única que permet l'estudi, de manera general, de la introducció del mosaic de paviment a la Península ibèrica. Cal, dins d'aquest punt, comparar les conclusions de l'estudi dels mosaics d'Empúries amb el que hom sap del mosaic a les ciutats antigues del migdia francès, principalment provençal.

No cal dir, i el lector ja ho ha notat, que sols ciutats com Pompeia, Òstia, Delos o els grans conjunts d'Àfrica del Nord i d'Orient poden comparar llur patrimoni de mosaics conservats als d'Empúries. A la Península, per èpoques més amples i sovint més tardanes, cal recordar Mèrida o Itàlica. En aquestes condicions, hom valorarà tota la importància, si més no material, d'aquesta empresa que ja des del començament es beneficia d'una acollida gairebé paternal i sobretot benivolent de la Direcció de les excavacions d'Empúries.